

NEVŞEHİR İLİ GÖYNÜK KASABASI DÜĞÜN GELENEĞİ VE GELENEKSEL KADIN KIYAFETİ

Nevşehir Province Göynük Town Wedding Tradition and Traditional Woman Clothing

İlknur KAMILOĞLU*

Özet: Anadolu Halkının yakın zamanlara kadar giydiği ve hala az da olsa düğünlerde ve özel günlerde kullandığı giysiler yöreden yöreye değişmektedir. Bu değişiklikler mahalli gelenekler ile fertlerin birbirinden farklı zevkleri, iklim şartları, tarihsel yaşanmışlıklarından ileri gelmektedir. Şehirle çok bağlantılı olmayan özellikle dışarıya çok açılmamış olan kapalı toplumlarda düğünün geleneksel değerlere ve kurallara uygun bir biçimde kutlanmasına özen gösterilmektedir bu nedenle geleneksel düğünler ve bu düğünlerde kullanılan geleneksel kıyafetler halen devam etmektedir.

Bu çalışmada Nevşehir İli Göynük Kasabası Düğün Geleneği ve Düğünde kullanılan kadın kıyafeti fotoğraflarla anlatılmıştır. Araştırmada çalışılan yörenin düğün geleneği ve geleneksel kadın kıyafetlerinin özelliklerini tanıtmak amaçlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Geleneksel kıyafet, düğün geleneği, geleneksel başlık.

Abstract: *Traditional clothing worn by the Anatolian People until recently and still rarely have been used in weddings and special days differentiate from region to region. This changes arise from local traditions, different tastes of people, climate conditions and historical experiences. Celebrating weddings according to the traditional values and rules is important in closed societies that has no connections with city particularly closed communities. Thus, traditional weddings and traditional clothing used in those weddings still continue.*

In this paper, Nevşehir Province Göynük Town Wedding Tradition and woman clothing used in wedding are explained with images. This research's aim is to introduce wedding tradition and traditional woman clothing of the studied region.

Keywords: *Traditional clothing, wedding tradition, traditional head-scarfs.*

Anadolu şehirlerinde, geleneksel düğünlerde görülen birçok âdet hâlâ yaşatılıyor. Düğünleri monotonluktan kurtaran, yaşanan sevince ve gerçekleştirilen eğlenceye bütün davetlilerin ortak edildiği bu adetler, bugün de bütün canlılığıyla

* Öğr..Gör.Dr. G.Ü.Mesleki Eğitim Fakültesi El Sanatları Eğitimi Bölümü.

icra edilerek gelecek nesillere aktarılmaya devam ediyor. Düğünler, dünyaya getirilip bin bir emekle büyütülen çocukların evden ayrılıp kendilerine yeni bir hayat kurmaları, deyim yerindeyse artık yuvadan uçmaları anlamına geliyor. Ancak Anadolu'da yaşayan düğün adetleri ve gelenekleri, özellikle kız ebeveynini üzen bu ayrılığı bile çeşitli etkinliklerle, bütün davetlilerin katılıp rol aldığı eğlenceli bir merasim haline getiriyor. Eğlenmeye, herkesin gönlünü hoş tutmaya yönelik, yeni çiftin yuvasının mutlu ve huzurlu olması amacıyla yerine getirilen bu gelenekler, Anadolu düğünlerinin vazgeçilmezlerini oluşturuyor. Anadolu'da yaşayanlar, bir kısmını çoktan unutmuş, pek çoğunu artık uygulamıyor olsa da düğün âdetine azımsanmayacak ölçüde sıkı sıkı tutunuyor. Andoludaki düğünlerimizde geleneksel kadın kıyafetlerimiz de kullanılmaktadır.

Anadolu halkının yakın zamanlara kadar giydiği ve hala az da olsa düğünlerde ve törenlerde kullandığı giysiler bölgeden bölgeye değişmektedir. Bu değişiklikler mahalli gelenekler ile fertlerin birbirinden farklı zevkleri, iklim şartları ve tarihi nedenlerden ileri gelmektedir.

Çeşitli yerleşim bölgelerinde yapılmış ve yapılmakta olan araştırmalardan elde edilen bilgilere göre bu giysilerin kullanımının önemli ölçüde azaldığı giysilerin estetiğini oluşturan gerçek örneklerin kaybolmakta olduğu, bu konularda yazılı kaynakların da yok denilecek kadar az olduğu anlaşılmıştır.

Günümüzde nadiren özel günlerde giyilen giysilerin çoğunluğu kişisel koleksiyonlarda ve müzelerde korunmakta, özel kamu kurum ve kuruluşlarda yer almakta, halk oyunları giysileri olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye'de geleneksel kadın kıyafetlerinin 19. yy'ın ikinci yarısından itibaren Batılı giyim kuşam tarzının etkilerine açıldığı, yüzyılın son çeyreğinde neredeyse tümüyle Avrupalılaştığı görülmektedir. Kuşkusuz kadın giyimindeki bu değişiklik birdenbire olmamış bir geçiş dönemi yaşanmıştır (Sevin, 1973).

Giyim kuşam uygarlığımızın en güzel örneklerindedir. Bunlar bölgelere göre aynı adları alsa da, şekil ve süslemede farklılık göstermektedir. Örneğin başlıkların biçimleri ve süslemeleri bunları giyenlerin sosyal durumlarını göstermektedir. Geleneksel kıyafetlerimiz özellikle köy düğünlerinde hala güncelliğini korumaktadır.

Nevşehir İli ve çevre kasabalarında değişik kıyafetler görülmektedir. Bu kıyafetler arasında farklılıklar vardır, bu farklılıklar insanların yaşayış biçimleri ve yaşam tarzları ile ilgilidir. Bu çalışmada Nevşehir ili Göynük Kasabası düğün geleneğine ve geleneksel kadın kıyafetine yer verilmiştir.

Göynük Kasabası Düğün Geleneği

Göynük Kasabasında yöresel kadın kıyafeti düğünlerde giyilmektedir. Kasabada yapılan düğün çoğunlukla dört gün sürmektedir. Uzun yıllardır süregelen

bu düğün geleneğinde düğünün başlama gününde önemlidir. Düğün Salı veya Cuma günü başlamaktadır, günlerin bu şekilde olmasının sebebi gelinin koca evine Pazar veya Perşembe günü gelmesinin şans getirdiğine inanılmaktadır. Düğün başlamadan önce damadın akrabalarında evli olan bir çift damat vekili olarak seçilmektedir. Damat vekillerinden erkek olanı düğün sürecince damada eşlik etmekte kadın olanı ise geline eşlik etmektedir.

Düğünün ilk gününe (Cuma-Salı) kesibiçi adı verilmektedir. Bu günde gelin baba evinde bulunmakta ve yöre halkı bayanları düğün evine öğle saatlerinde gelmeye başlamaktadırlar. Düğün evinde eğlence başlamakta şarkılar, türküler söylenmekte gençler gelinle birlikte oyunlar oynamaktadır. Ailenin ekonomik durumuna göre misafirlere ikram yapılır, bu ikramlar yer fıstığı, meşrubat,bisküvi veya nohutlu etli bulgur pilavı olarak değişmektedir.Eğlence ve ikram bittikten sonra akşam 5 gibi gelin evindeki misafirler toplu halde gelini de alarak gelinin yakın akrabalarından birinin evini yürüyerek veya arabalarla gitmektedirler. Akraba evine giderken düğün alayının önünde davul çalınmaktadır. Gelinin yakın akrabasına gitmesinin sebebi yıllardan beri süregelen bir gelenektir. Gelinin bu evde kaldığı süreye yunak adı verilmektedir (yunak denmesinin sebebi geline kaldığı evde hamam yapılmasıdır, bazen gelinin yakın arkadaşlarıyla kaplıcaya götürülebilir).Bu günün gecesinde gelin arkadaşları ile bu evde kalmaktadır. .Ertesi gün akrabanın evinde eğlence olmakta, yine ev sahibinin ekonomik durumuna göre ikramlar yapılmaktadır. Eğlence bitiminde öğleden sonra 4-5 gibi gelin tekrar kalabalık bir grupla baba evine getirilmektedir. Baba evinde olduğu akşam geline kına gecesi yapılır.Kına gecesinin olduğu akşam damadın evinde damadın akrabaları toplanmakta ve kalabalık bir grupla gelinin evine gelmektedirler, grup yürüyerek gitmekte ve önde erkekler grubu arkada kadınlar grubu yer almaktadır, yolda erkekler ateş yakarlar ve etrafında oyunlar oynarlar (bu oyuna simsim adı verilmektedir).Gelinin baba evine gelince kadınlar eve girmekte erkekler grubu ise ayrılmaktadır.

Damadın ailesi köy meydanındaki kahvehanelerden birini düğün sürecince kullanmak amacı ile kiralamaktadır (kiralanan bu yere güvey odası adı verilmektedir),Güvey odası düğün sahibini tebrik etmek amacı ile kasaba halkının erkekleri tarafından ziyaret edilmektedir. Gelen misafirlere çay kahve ikram edilmekte ayrıca ailenin ekonomik durumuna göre yemek verilmektedir. Kına gecesinden ayrılan erkekler grubu güvey odasına gelirler.

Gelin evinde kalan kadınlar grubu eğlenceye devam etmektedirler, ayrıca misafirlere bisküvi meşrubat türü ikramlar verilmektedir. Eğlence bitiminde damat ve damat vekili gelin evine gelirler ve gelin ve damada kına yakılır (Fotoğraf 1, 2). Bu esnada gelini ağlatmak için türküler söylenmektedir. Düğüne gelen kadınlara küçük poşetlerde kına dağıtıldıktan sonra misafirler kına evinden ayrılmaktadırlar.

Kına gecesi günü gelinin kız arkadaşları da gelinle beraber aynı evde kalmaktadırlar.

Fotoğraf 1 Kına gecesi

Fotoğraf 2 Kına gecesi

Kına gecesinden sonraki gün (Pazar veya Perşembe) gelin gelinliğini, damat damatlığını giyerek düğüne hazırlanmaktadırlar, öğle namazından sonra, kalabalık bir grup arabalarla konvoy halinde ve davul eşliğinde gelini baba evinden gelin ve damadın yaşayacakları eve götürmektedir. Gelinin geldiği eve girmeden önce kurban kesilmekte ve hoca tarafından dua edilmektedir (Fotoğraf 3, 4) Duadan sonra gelin bazı adetleri yerine getirir:

-Yeni evine girmeden önce birkaç tane yumurtayı yere atarak kırar. Böylece gelin, kötü ve eski huylarını kırdığını, yeni

evinin gereklerini yerine getireceğini söylemiş olur.

- Gelin, içinde para ve şekerleme veya su bulunan testiği yeni evinin girişinde kırar. Bu şekilde yeni eve bereket ve mutluluk getireceğini vaat etmektedirler.

-Ayrıca gelinler yeni evlerine girmeden önce önüne serilen bir koyun postuna basıp geçer, Bununla, gelinlerin koyun kadar uysal olması istenmektedir.

- Gelinin kucağına bir kız bir de oğlan çocuğu verilir, bu adet, gelinin sağlıklı çocuklar dünyaya getirmesi için yapılmış bir duadır.

Geçmişimizden bugünüme gelen bu adetleri yerine getirdikten sonra düğün sahipleri misafirlere ikram yaparlar. Yemekten sonra gelin ve damat evlerine yerleşmekte ve misafirler evden ayrılmaktadırlar.

Fotoğraf 3 Gelinin koca evine gelişi ve kurban kesimi

Fotoğraf 4
Gelinin koca evine gelişi

Fotoğraf 5 Duvak gününe hazırlanan gelinler

Dördüncü gün (Pazartesi veya Cuma) Damadın ailesinin evinde duvak adı verilen eğlence yapılmaktadır, bu eğlence gelin geleneksel kıyafeti giymekte, yeni gelinler de geleneksel kıyafetlerini giyerek geline eşlik etmektedirler. Misafirler ve gelin oyunlar oynayarak eğlenmektedirler. Misafirlere ikram olarak düğün sahipleri tarafından düğün pilavı ikram edilmektedir. (pilavın içinde nohut, bulgur ve et yer almaktadır.) (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 6 Duvakta düğün pilavı ikramı

Yemek ve eğlence sonunda gelin başına takmış olduğu fesin üzerine kenarı oyalı tülbent bağlamakta ve iki eline buğday doldurmakta, bu buğdayları oynayarak dağıtmaktadır.(Fotoğraf 8). Buğday dağıtma gelinin geldiği eve bereket getirmesi anlamındadır. Gelinin buğdayı dağıtmasından sonra düğün biter ve misafirler düğün evinden ayrılır.

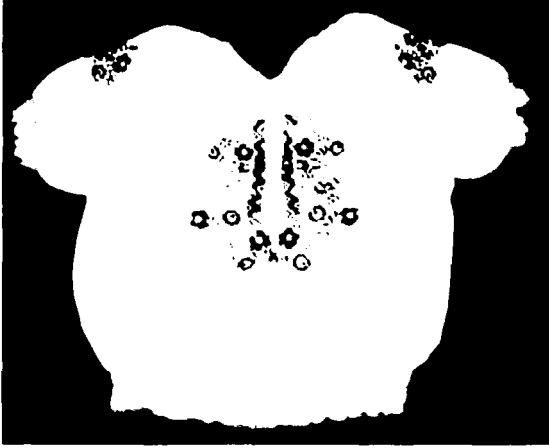
Fotoğraf 7 Duvak günü gelin ve arkadaşları

Fotoğraf 8 Duvak günü gelinin buğday dağıtarak oynaması

Göynük Kasabası Yöresel Kadın Kıyafeti

Geleneksel kadın kıyafeti giyimine göre gömlek, şalvar, üçetek, kuşak, salta(cepken), fes ve pullu kıvrak isimlerini almaktadırlar.

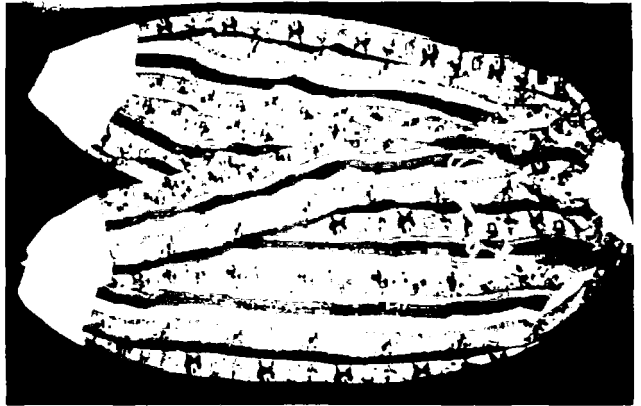
Fotoğraf 9 Gömlek

Gömlek:

Yörede göynek/ gömlek olarak adlandırılan gömlekler, pamuklu ve ipekli dokumalardan dikilmektedir. İsteğe göre uzun kollu veya kısa kollu olabilmektedir. Gömlek üzerine renkli iplerle nakış işlenmektedir. Nakışlar kişinin zevkine göre değişebilmektedir, üzerine başka giysiler de giyildiği için bazı durumlarda düz beyaz gömlek de kullanılmaktadır. (Fotoğraf 9).

Şalvar:

Yörede şalvar / dizlik gibi adlar alan şalvar pamuklu kumaştan çift kat yapılmaktadır, birinci kat ön yüzünde çitane (İpekli ve ince çizgili, ağır elbise yedeği olarak kullanılan bir kumaştır, pamuk cinsi olanları köy ve kasabalarda şalvar ve üçetek yapımında kullanılmaktadır. (Erdoğan 1999)) adı verilen kumaş kullanılır, yörede bu kumaşa şişeli basma adı verilmektedir. İkinci kat astar olarak düşünülmekte düz beyaz pamuklu kumaştan yapılmaktadır. 4 - 4,5 m kumaştan yapılan şalvarın ağ kısmı boldur. Şalvar diz altına kadar uzanmakta ve ağa bolluk vermesi için ek parça dikilmektedir. Paçaları geniştir ve ayak bileğine kadar uzanmaktadır (Fotoğraf 10).

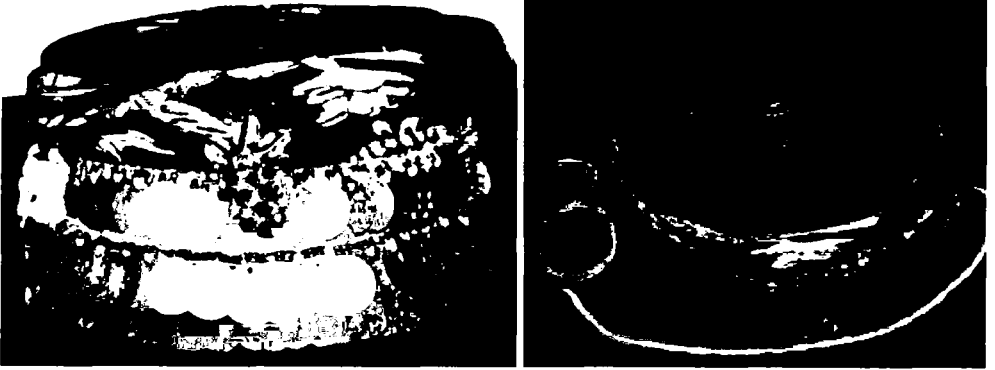

Fotoğraf 10 Şalvar

Yörede yeni gelinler etek veya şalvar üzerine tek ceket de giyebilirler. Bu ceket saltadan farklıdır, kadife kumaş üzerine kordon tutturma tekniği veya maraş işi (Maraş işi tersi ile yüzü farklı görüntüde olan tek yüzlü bir işlemdir. Desen işleme ve kabartma kartonları çiriş ile hazırlanan, deseni kartondan özel bıçağı ile oyulan ve kumaşa yapıştırılan daha sonra kartona gerilerek cülde adı verilen özel tezgahta üstten çok katlı sim ya da sırma ile alttan mumlanmış iplikle karşılıklı tutturularak yapılan işleme tekniğidir (Köklü, 2002.)) tekniği ile süsleme yapılmış ceket kullanılabilir. Ceketin boyu saltaya göre daha uzundur. (Fotoğraf 13, 14)

Fes

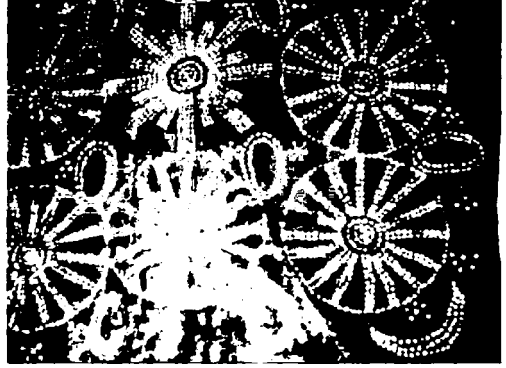
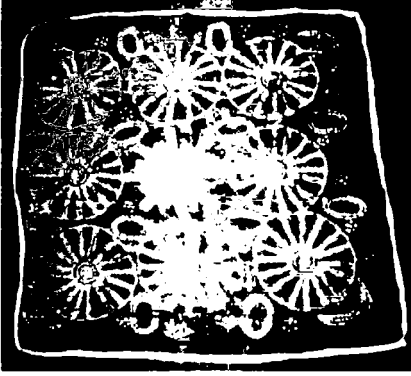
Fesin başa geçirilen alt yapısı bordo veya kırmızı renkte keçeden yapılır. Hazır alınan fesin üzerindeki süslemeler kullanacak kişi tarafından yapılmaktadır. Fesin alın kısmına kullanılan maddi durumuna göre altın veya gümüş (penez) paralar dikilmektedir. Penezlerin hemen yukarisına üç dört kat yapılmış yemeni bağlanmaktadır. Fesin tepe kısmında gümüş tepelik kullanılmakta ve kullanan kişinin isteğine göre değişik süslemeler yapılabilmektedir (Fotoğraf 15).

Fotoğraf 15 Altın penezli fes

Pullu kıvrak

Pullu kıvrak adı verilen kırmızı renkli ve fesin üzerine yerleştirilen örtüdür. Pamuklu, seyrek dokulu kumaştan yapılmıştır. Boyutları 60x 60 cm'dir. Kıvrığın üzerine metal pullarla süsleme yapılmıştır (Fotoğraf 16, 17).

Fotoğraf 16 Pullu Kıvrak Fotoğraf 17 Pullu Kıvrak detay

Fotoğraf 18 Geleneksel kadın kıyafetinin önden ve arkadan görünüşü

Fotoğraf 19
Geleneksel kadın kıyafetinin yandan görünüşü

Sonuç olarak Türk kültür tarihinde asırlar boyu özel günlerin önemi vurgulanmış böyle günler insanlar için mutluluk sebebi olmuştur. Nevşehir'in Göynük Kasabasında yaşamını sürdüren aileler tarafından düğün gelenekleri devam etmektedir ama kasabada göç olması nedeni ile sadece yaz aylarında veya kısa süreli tatile gelen aileler tarafından da az da olsa kasabada düğünü yapanlar vardır. Düğünün masraflı ve yorucu olması nedeni ile bir günlük salon düğünü yapanlar da bulunmaktadır. Düğün geleneklerimizin yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması için düğün geleneklerimizin sürdürülmesi ve halkımızın kasaba düğünü yapmaya teşvik edilmesi gerekmektedir. Ayrıca sadece düğünlerde kullanılan geleneksel kıyafetlerimiz de korunmalıdır. Günümüzde sadece bazı yörelerimizde ve az sayıda olan geleneksel kıyafetlerimiz yetersiz saklama koşulları ve bilinçsiz kullanımdan dolayı kaybolmaya yüz tutmuştur. Bu eşsiz kültür varlıklarımıza ve düğün geleneklerimize değer verilmeli ve halkımız bilinçlendirilmelidir.

Kaynaklar:

ERDOĞAN, S. (1999). Giyimi ve Kuşamı İle Kütahya. Ekspres Matbaası, Kütahya.

EREŞ, B. (1992). Akşehir Yöresi Türk Halk Kültürü Araştırmaları, T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

KOÇU, R. (1969). Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü, Sümerbank Kültür Yayınları, Ankara.

KÖKLÜ, H. (2002). El İşlemeleri, Ya-Pa Yayın Pazarlama San.ve Tic. A. Ş. İstanbul.

SEVİN, N. (1973). Türk Kıyafet Tarihine Bir Bakış. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.